

Bortser man från det förut omnämnda tredje kapitlet, om dopet, och det femte, om skriftermålet, voro övriga kapitel i kyrkohandboken icke föremål för någon större uppmärksamhet från kyrkomötets sida. På grund av väckt motion riktade kyrkomötet den kommande revisionens uppmärksamhet på vigselritualet, där genom den omflyttning av Fader vår som 1917 företogs Frälsarens ord om äktenska-

pets oupplöslighet på ett icke fullt lyckligt sätt sammanförts med själva det beseglade momentet. Slutligen skulle revisionen utarbета förslag till en ny jordfästningsbön (i detta fall accepterades naturligt nog alternativprincipen), en bön, präglad av värme och innerlighet samt av medkänsla med de sörjande. En viss kylig objektivitet utmärker ju den av ålder brukade.
Edu. Rodhe.

Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet.

Den romerska kyrkan.

II.

(Forts. fr. föreg. nummer.)

Snart sagt på alla områden av den liturgiska vetenskapen har inom den romerska kyrkan under de sista årtiondena bedrivits och bedrivs allfort om ock hämmat av krigets även här förödande verkningar ett oerhört intensivt arbete. Att lämna någon lång lista med namn torde föga gagna. Blott några exempel må här anföras.

De gamla österländska liturgierna, som för liturgiens historia äro av så stor fast först på sista tid fullt beaktad betydelse ha så t. ex. utforskats. En hedersplats intager här Anton Baumstark, som ock grundat en samlingspunkt för det vetenskapliga arbetet med hithörande frågor i tidskriften *Oriens christianus* (från år 1901). Själv har han lämnat en liten sammanfattning i den populärt skrivna boken: *Die Messe im Morgenland*

(1906), tyvärr nu, icke minst genom hans egna undersökningar, i viktiga stycken föråldrad¹. De österländska liturgierna föreligga lätt tillgängliga i Brightman's: *Liturgies eastern and western, I: Eastern Liturgies* (1896). Den som vill göra en första bekantskap med den österländska kyrkans hos oss praktiskt taget fullständigt okända liturgi, har ett bekvämt hjälpmedel i Siletsky's danska översättning: »Den orthodox-katholske Kirkes guddommelige Liturgier» (1909; 2 kr.), där han lätt kan övertyga sig om de många och stora skönheter i dessa.

Det medel till förklaring av snart sagt allting inom den äldsta kristendomens historia, som man menat sig finna i hellenismen har givetvis ock tagits i bruk av den liturgiska forskningen, framför allt till förkla-

¹ Jfr *Jahrbücher für Liturgiewissenschaft* II, s. 165.

ring av den gammalkristna sakraments- och offeruppfattningen, vilken varit ett särdeles grundligt undersökt objekt under den sista tiden. Här har även en svensk bidragit, nämligen prof. Wetter med de båda avhandlingarna »Altchristliche Liturgien I—II». En populär och lättläst framställning från katolskt håll föreligger i Casel: »Die Liturgie als Mysterienfeier» (1922).

Alldeles speciellt har det vetenskapliga liturgiska intresset inriktat sig på utgivandet av gamla liturgiska texter. Såsom något av det mest storslagna på detta område må ihågkommas de båda berömda forskarna Dreves' och Blumes monumentala samling av den medeltida latinska diktningen: *Analecta hymnica medii ævi* (1885 ff.), tills dato över 50 stora volymer. De ha ock tänkt på en större allmänhet med ett förträffligt utdrag ur den stora samlingen, utgivet 1909 i 2 band under titeln: »Ein Jahrtausend lateinischer Hymnendichtung».

Livaktigheten även inom det av kriget så hårt hemsökta Tyskland på detta område bevisas av det av benediktiner bildade sällskapet »Verein zur Pflege der Liturgiewissenschaft», som börjat en serie källpublikationer, som torde bli mycket betydelsefull. Anmärkningsvärda äro även de av samma Verein sedan 1921 utgivna »Jahrbücher für Liturgiewissenschaft», ovärderliga framför allt genom sina omsorgsfulla förteckningar över all viktigare litteratur på det liturgiska och kyrkomusikaliska området.

Icke minst avundsvärd är i detta stycke den engelska kyrkan. Ehuru den ju icke faller inom området för mitt ämne, kan jag icke underlåta att påpeka hurusom väl knappast något land kan uppvisa så många och goda upplagor av sina medeltida ritualböcker som just England.

Särskilt förtjänar att nämnas »Henry Bradshaw Society» för utgivande av sällsynta liturgiska texter.

På få områden torde vår egen efterblivenhet vara så kännbar som här. Det är betecknande att ännu för några år sedan endast två av den svenska medeltidskyrkans egentliga liturgiska böcker funnos fullständigt utgivna och de båda av en tysk katolik. Det vore sannernigen icke en dag för tidigt att en svensk liturgisk förening bildades, arbetande efter principer liknande t. ex. Svenska Fornskrifts-Sällskapets.

Ett av den modärna liturgiska vetenskapens allra mest storslagna arbeten, ännu blott statt i sin begynnelse, som faller inom det lexikaliska området, kan jag icke förbigå: Cabrol: »Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie». Första häftet utkom 1903. Hittills äro ungefär 5 väldiga volymer färdiga, omfattande bokstäverna A—D.

Slutligen vill jag ur praktisk synpunkt påpeka ett par små, även för en svensk präst eller kyrkomusiker ofantligt värdefulla hjälpredor i liturgiska ting: Eisenhofer, *Katholische Liturgik*, Freiburg im Breisgau 1924 och Braun, *Liturgisches Handlexicon*, Regensburg 1922.

Allt detta är ju blott namn; någon tycker kanske t. o. m. delvis mycket godtyckligt valda. De äro blott avsedda att giva en liten föreställning om det oerhörda vetenskapliga liturgiska intresse som är något av det mest utmärkande inom samtidens katolska kristenhet och som för övrigt börjar göra sig gällande allt mera också utanför den samma.

Detta rent vetenskapliga arbete har emellertid på ett osedvanligt rikt sätt utnyttjats för det praktiska ändamålet att tjäna kyrkolivet. Jag

tänker härvid mindre på den reform, som de liturgiska böckerna i textuellt hänseende underkastades under Pius X:s pontifikat. Utan tvivel är denna viktig nog. Dock är den väl sådan att en protestant kanske har rätt svårt att sätta sig in i dess betydelse. Jag misstänker att vi närmast skulle ha lust att kalla en betydande del av ändringarna rena bagateller. Att i korthet redogöra för innebörden av denna reform synes mig så omöjligt att jag avstår från varje försök.

När jag talade om vetenskapens praktiska utnyttjande, menade jag främst något annat, nämligen dess popularisering eller hellre den utomordentliga upplysningsverksamhet som på den vetenskapligt lagda grunden under senaste tid bedrivits. Här ha vi protestanter mycket att lära.

Att i korta formler sammanfatta vad som rör sig i ens egen tid torde alltid vara ett vanskligt företag. Men som redan framhållits, tror jag att vi med slagordet: »liturgien åt folket» dock komma åt det allra yppersta och djupaste i den romerska kyrkans strävanden för närvarande. Det gäller att göra kulten levande, att göra den till ett livsbehov för alla sanna katoliker. Eller från en annan synpunkt sett: det gäller att hjälpa människorna att i kulten finna det som de i andligt hänseende hungra och törsta efter; det gäller att få människorna att i kulten finna sin rätta andliga spis. I den mån hithörande litteratur varit mig tillgänglig synes det mig som om man framför allt tänkte: det gäller att vinna de bildade. Bättre än på något annat sätt synes mig den tanke som jag åsyftar kunna uttryckas med titeln på en för några år sedan utkommen

bok: *Lebensquellen vom Heiligtum* (Livskällor från helgedomen). Såsom man inom den protestantiska världen hört: tillbaka till källan, till bibeln, så säger man här: tillbaka till källan, till kyrkans heliga mysterium och till hennes bön. Vid dessa hennes källor måste det religiösa inre livet förnyas.

Då vi nu gå att ur litteraturen exemplifiera detta strävande, kan det lika litet som nyss vara till någon nytta att räkna upp en större mängd boktitlar. Blott några få betecknande må anföras.

Sedan 1918 utgives av benediktinerabboten i Maria Laach, Ildefons Herwegen, en samling uppsatser under titeln »Ecclesia orans», den bedjande kyrkan. Ur det gemensamma företalet till hela samlingen, som är bifogat det första häftet må följande ord anföras: »Man har kallat liturgien den »stora lekmanakatekesen». Det har den varit i tidigare århundraden. Skall den åter bliva det, så måste vi i hemmets uppfostran, i skolan, i predikan mycket mera än som hittills har skett, hänvisa till de religiösa känslövarlden och de uppfostrande krafter, som just ligga i den katolska liturgien och finna lyckliga anknytningspunkter i den tyska folksjälen»¹.

Första häftet utgöres av Guardianis fina och djupa uppsatser: *Vom Geist der Liturgie* (Om liturgiens anda). Kapitlet där om den liturgiska bönen torde vara minst lika nyttigt att läsa för en protestant som för en katolik. Den som läst det och tänkt sig in i författarens tankar, lär knappast sedan vilja avskaffa våra kollektböner såsom nyligen en kyrkoherde i vårt sydligaste stift föreslog.

Titeln på det tredje häftet är be-

¹ *Ecclesia orans* I, s. XI.

lysande nog för de strävanden som ligga bakom samlingen: Die Liturgie als Erlebnis (Liturgien som upplevelse).

Den idé som ligger bakom jesuiten Kramps häften i samma serie är för god för att icke nämnas. Deras titel är: Messliturgie und Gottesreich. Och avsikten är att ur kyrkoårets idé belysa de till varje söndag hörande texterna och bönerna. Var finnes väl på evangelisk mark något liknande försök att göra de utomordentliga uppbyggelsevärden som ligga i vårt kyrkoår tillgängliga för kyrkofolket?

Jag kan icke underlåta att också erinra om de många ofta förträffliga upplagorna av kyrkans böcker med översättningar och liturgiska förklaringar för folket. De yppersta äro, tänker jag, de av benediktinerna i Beuron redigerade senaste upplagorna av Schott's kända Messbuch och Vesperbuch. Även de, icke minst den senaste, kunna nog ge en protestant åtskilligt att tänka på. Detsamma gäller ock om de små, prydliga, av munkarna i Maria Laach utgivna liturgiska folkböckerna.

Människorna skola lära sig att förstå och leva kyrkans liv. Hennes heliga språk och urgamla former knyta människorna samman med gångna slakten och med deras trosyskon över hela världen. Hennes heliga mysterier och hennes bönsrökelse knyta människorna samman med deras Gud. Vad behöves mera?

Det berättas att när Pius X hade utfärdat sin motu proprio angående kyrkomusiken (vi återkomma strax till den) i vilken han mycket strängt förbjöd all profan musik i kyrkan, så klagade en romersk präst hos honom: »Men, helige Fader, vad skall man väl nu egentligen sjunga i ottan och vespren?» Pius svarade då: »Min son, man sjunger icke i ottan och vespren utan man sjunger ottan och vespren»¹.

Vi kunde med en liten ändring i Pius' svar få ett gott uttryck för den romerska kyrkans vilja med avseende på liturgien: man skall icke vara med i eller vid liturgiens utförande utan man skall uppleva eller genomleva liturgien själv. I den möter Gud. (forts.)

Knut Peters.

I anledning av Handboksrevisionen.

(Den av kyrkomötet begärda varssamma revisionen av vår gällande handbok torde på åtskilliga håll ha väckt till liv förhoppningar om liturgiska önskemåls förverkligande. I den mån de ligga inom ramen för denna tidskrifts intressen vill redaktionen gärna ge plats åt insändare från våra läsare i anledning av handboksrevisionen.)

En liturgisk detalj.

I förra numret av denna tidning lämnade musikdirektör S. Sjöberg

en serie förträffliga anvisningar rörande högmässans musikaliska skick, vilka, om de följdes, skulle i hög grad främja den liturgiska kulturen i musikaliskt hänseende. Beträffande en detalj måste jag dock hävda en annan uppfattning än författaren. Låt vara, att denna detalj kan synas liten, så är den dock icke oviktig. Det heter i den åsyftade uppsatsen: »musiken mellan Pax och Agnus Dei bör fortgå så länge, att Agnus Dei börjar sjungas först då utdelningen börjar». Att

¹ Wagner, Einführung in die kath. Kirchenmusik, s. 3.